

SPIS TREŚCI

Wstęp

Alina Płaziak-Janiszewska

Alicja Skrzypczak

JA O SOBIE SAMYM

prawa autorskie – nieuczciwość – zakłamanie – konformizm – sprostanie oczekiwaniom
innych – asertywność

Praca magisterska, dylemat

Agata Maćkowiak

determinizm kulturowy – zależności – wolna wola

Kamień, opowiadanie

Alina Płaziak-Janiszewska

pozbywanie się rzeczy niechcianych – odnalezienie siebie – indywidualizm – pomoc

Dziewczyna z rękawiczkami. Scena IV, dramat

Alina Płaziak-Janiszewska

życie – prawo do decydowania o sobie i innych

Dylemat Izy, opowiadanie impulsowe

Agata Matyjasek

JA W RODZINIE

prawda – rodzina – obłuda

Człowiek o dwóch obliczach, dylemat

Karolina Gruchalska-Matuszak

przemiana – więzi – porozumiewanie się

Przeprowadzka, opowiadanie

Małgorzata Hyps-Wolińska

poświęcenie – egoizm – rodzina – miłość – zdrowie – choroba – kompromis

Siostrzane więzi, pamiętnik

Małgorzata Hyps-Wolińska

JA W SPOŁECZNOŚCI

uwaga – otwartość – pomoc

Dziewczyna z białą laską, opowiadanie impulsowe

Karolina Gruchalska-Matuszak

wybór – znęcanie się – dylemat
Wątpliwości świadka, dylemat
Agata Matyjasek

etykietowanie – kalokagatia – odwaga – poświęcenie
Kamieniem w bohatera, opowiadanie
Aleksandra Lewandowska

konformizm – przyjaźń – akceptacja
Dziewczynka z rękawiczkami. Scena II, dramat
Alina Płaziak-Janiszewska

plotka – zazdrość – zakochanie – obmowa – krzywda
Słowa, które ranią, opowiadanie
Aleksandra Lewandowska

JA W KRĘGU DYLEMATÓW GLOBALNYCH

ekologia – wrażliwość – relacje
Ja i drzewo, liryka
Alina Płaziak-Janiszewska

etyka zawodowa – wrażliwość – empatia – przemoc – rasizm – dyskryminacja
Odpowiedzialność drukarza, dylemat etyczny
Alicja Skrzypczak

prawo do prywatności – cyberprzemoc – odrzucenie – godność – szantaż
Bezwzględny fotograf, dylemat
Agata Maćkowiak

tradycja – prawo – rozrywka – wspólnota – życie – ekologia
Polowanie, dylemat
Alicja Skrzypczak

pleć kulturowa – dyskryminacja – stereotypy – role społeczne
Księżę na ziarnku grochu, baśń
Izabela Czerniejewska

Problemy: determinizm kulturowy, zależności, wolna wola

opowiadanie

Kamień

„Czy od kamienia może zależeć twoje życie?”

Pierwszy kamień otrzymałem na piątą urodziny. Był gładki, w szare pasy i zimny w dotyku. Pachniał jak... nic. Pustka. Pamiętam ten moment. Rzuciłem go z niechęcią na ziemię. Potoczył się pod fotel. Potem poczułem klapsa. Usłyszałem głośny krzyk oburzenia ojca. Płacz matki. Straszne zamieszanie. Czołgałem się po podłodze, szukając zguby. Wiedziałem wtedy, kamień to coś szczególnego. Nie wolno nim rzucać. Trzeba trzymać blisko ciała. Głaskać go. Rozmawiać z nim.

Później pojawiały się inne kamienie. Nie przyglądałem się im dokładnie. Wkładano mi je z nabożną czcią do specjalnych kieszeni w spodniach, butach, koszulce. Jak trzeba, to trzeba. Były ciężkie, ale przyzwyczajałem się i zapominałem o ich istnieniu. Najtrudniejsze okazywały się pierwsze chwile. Piekące bąble na stopach. Odciski na plecach. Nie pomagał lód podkradany z lodówki. Wiem, wiem, cienias ze mnie. Pochlipywałem pod nosem. Czasami, w chwilach słabości przyłapywał mnie ojciec, mówił wtedy:

– Nie rycz! Kamień uczyni cię prawdziwym człowiekiem. Z krwi i kości i mięśni – prężył wtedy bicepsy, dotykałem twarde węzły, przeciągając palcem po jego grubych żyłach. – Patrz – wskazywał kogoś przez okno, zapominałem wtedy o bólu – Będiesz szedł jak ten mężczyzna, bez wahania, prosto do celu. Tak, masz być twardy jak kamień. Mówił coś jeszcze i mówił, ale nie słuchałem zapatrzony w przelatującego motyla. Zadowolony ze swojej przemowy ojciec pochylał się nade mną i potem mocno poklepywał po plecach:

– Niech kamień będzie w tobie, synu.

Świat za oknami i w domu był taki solidny. Otaczali mnie wysocy, rośli mężczyźni, o potężnych barach, którzy podnosili swoje dzieci lekko jak piórko. Miałem piętnaście lat. Lubiłem rysować kamienie. Ozdabiałem je wymyślnymi znakami. Przepięknie. Szkoda że ojciec nie podzielał moich zachwyty. Kiedy znalazł moje prace, wrzucił z obrzydzeniem do pieca. A mnie kazał stać na baczność przed domowym kamieniem cały dzień bez obiadu i kolacji. Byłem wściekły. Wymyślałem zemstę czy ucieczkę, czy jeszcze coś. Gdy przez okno pod nogi przypląnął liść – nie liść. Nie zwróciłbym uwagi, gdyby nie te intensywne, połyskujące kolory. Ukradkiem schowałem go do kieszeni. Kiedy w nocy, w świetle księżyca oglądałem ten dar – prawdziwy rysunek, dziwny, był to chłopiec, podobny do mnie, a jednak inny, mniejszy, chuderlawy i dlaczego podpierał się o trzecią nogę? Rano obudziłem się z bólem głowy. Był dzień wolny, więc wyszedłem z domu. Kroczyłem. Czy można iść, mając na sobie dziesięć kilo więcej ciężaru? Czułem pod pachą kolejny kamień.

– Piętnaście lat! Piękny wiek i piękny kamień. Piękny znaczy duży. Wlokłem się obolały nad Zatokę Much. Byle dalej od domu. Usiadłem na plaży, fale przypląwały i odpływały. Ptak wisiał nade mną. Wypatrywał ofiary. Jak to jest latać? Myślałem. Jak to jest być gdzieś indziej? I znowu rozboleła mnie głowa. Zgłodniałem. Podszedłem do jabłoni przy skarpie, jak na złość, ostatnie jabłka wisiały wysoko. Potrząsałem drzewem. Kilkakrotnie. Nie spadły. Ściągnąłem najpierw buty, potem koszulkę i spodnie, a potem wdrapałem się na sam szczyt

drzewa. Jak mała! Jabłko jadłem, patrząc z góry na porzucone ubrania, teraz bez życia. Czuję się lekki. Poczułem, że MUSZĘ jeszcze coś zrobić. Zszedłem i pobiegłem w stronę morza, krzychałem, właściwie darłem się, rzucałem się na fale. I tak zaczęła się moja przyjaźń z morzem. Sam nie wiem, kiedy nauczyłem się pływać. Miałem swoją tajemnicę. Ale tajemnice też mają swoje życie. Rodzą się. Rozwijają. Pęcznieją, a potem chcą pójść w świat. Tego dnia wyszliśmy z gośćmi na spacer brzegiem morza, było już po skończonej ceremonii kamienia mojego brata. Miał pięć lat. Mały szczył. Wiercipięta. Biegał, patrząc w błękit nieba. Poślizgnął się i fala porwała drobne ciało. Połknęła. Było dużo krzyków, jęków. Nie wiem, kiedy zrzuciłem ubranie i skoczyłem w ciemną toń wody. Nie minęła chwila i wyciągnąłem brata spod wody. Kiedy wychodziłem na brzeg, spjrzałem na ludzi. Patrzyły na mnie blade, złowrogie twarze, pięści ścisnęły kamienie. Nie poznałem nikogo.

Alina Płaziak-Janiszewska

I. Ćwiczenia wprowadzające

1. Pytania

Nauczycielka/nauczyciel ukrywa pod chustą kamień. Uczennice i uczniowie odgadują, co zostało tam schowane, zadając pytania, na które osoba prowadząca będzie mogła odpowiedzieć tylko TAK lub NIE (np. *Czy to jest twarde? Czy to jest okrągłe?*)

2. Drama, pantomima

Uczestniczki i uczestnicy zajęć, podzieleni na małe zespoły, losują związki frazeologiczne ze słowem „kamień” i przedstawiają je w formie pantomimy. Pozostali odgadują przedstawiane hasło. Osoba prowadząca może wykorzystać przykładowe związki frazeologiczne: *mieć kamień na sercu, nie zostawić kamienia na kamieniu, kamień spadł z serca, kamień w wodę, o rzut kamieniem, etc.*

II. Ćwiczenia pogłębiające refleksje

1. Praca z tekstem, słowa – klucze, poszukiwanie genezy

Uczennice i uczniowie uważnie czytają tekst oraz zaznaczają słowa – klucze, następnie przedstawiają je klasie, uzasadniając ich znaczenie w historii. Później poszukują ich symbolicznych znaczeń w „Słowniku symboli” Władysława Kopalińskiego i konfrontują ze swoimi pomysłami. Po wykonaniu ćwiczenia, podzieleni na zespoły, próbują odtworzyć genezę kulturowego znaczenia kamienia w społeczności opisanej w opowiadaniu. Swoje hipotezy wypisują na tablicy.

2. Praca redakcyjna, tworzenie zasad

Klasa, podzielona na grupy, wypisuje/rysuje na plakatach cechy świata opisanego w opowiadaniu: ZASADY I TRADYCJE SPOŁECZNOŚCI. Po prezentacji prac oraz sformułowaniu wniosków (np. świat jest skostniały, sztywny, bez emocji, etc.) uczestniczki i uczestnicy zajęć wieszają plakaty w widocznym miejscu, a później wspólnie dopisują inne propozycje zasad społeczności w celu zmiany opisanego świata na bardziej przyjazny. W trakcie wykonywania ćwiczenia uzasadniają swoje decyzje i podają ich konsekwencje oraz zastanawiają się, czy jest możliwe stworzenie idealnego społeczeństwa.

3. Praca redakcyjna, praca plastyczna, dyskusja

Uczennice i uczniowie, podzieleni na zespoły, tworzą przewodnik turystyczny po krainie poznanej z opowiadania (praca plastyczno-literacka), uwzględniając następujące informacje:

nazwa krainy, dane geograficzne, demograficzne, atrakcje oraz zagrożenia, wskazówki dla podróżników. Po prezentacji prac dyskutują, czy ktoś z nich chciałby odwiedzić ten kraj. Argumenty na TAK i NIE zapisywane są na tablicy przez chętną osobę.

III. Pytania do dyskusji

- *Gdzie znajduje się kraina?*
- *Czy przypomina wam jakieś miejsce? Dlaczego?*
- *Czego brakuje w tym świecie? A czego jest za dużo?*
- *Po co ludzie tworzą zasady?*
- *Czy zasady dane są raz na zawsze? Dlaczego?*
- *Co się dzieje, jeśli człowiek sprzeciwia się zasadom kultury?*
- *Czy chciałbyś żyć w tej krainie? Dlaczego?*

Krok dalej

- *Jakie społeczeństwa propagowały/propagują kult fizycznej sprawności? Dlaczego?*
- *Jakie konsekwencje dla ludzi niesie takie podejście?*
- *Które znane ci zwyczaje (obyczaje, tradycje etc.) budzą kontrowersje? Dlaczego ludzie je kultywują?*
- *Co jest kamieniem w twojej kulturze?*

IV. Podsumowanie

1. Drama, stop-klatka

Uczestniczki i uczestnicy, podzieleni na zespoły, wymyślają inne zakończenie niż w opowiadaniu oraz pokazują je w formie stop-klatki. Obserwujący natomiast opowiadają, co się wydarzyło.

2. Drama, rzeźba

Uczennice i uczniowie w parach tworzą z własnych ciał rzeźbę osoby, która mogłaby wprowadzić zmiany w opisaną społeczność.

V. Konteksty literackie i filmowe

- Extence Gavin, *Wszechświat kontra Alex Wood*, przeł. Ł. Małecki, Wydawnictwo Literackie, Warszawa 2014.
- Gaarder Jostein, *Świat Zofii*, tłum. I. Zimnicka, Wydawnictwo Jacek Santorski&Co, Warszawa 1992.
- Gretkowska Manuela, *Filozofia na wynos*, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa 2016.
- Herbert Zbigniew, *Kamyk*, [w:] Zbigniew Herbert, *89 wierszy*, Wydawnictwo a5, Warszawa 2014.
- Kuczok Wojciech, *Gnój*, Wydawnictwo W.A.B., Warszawa 2018.
- Lowry Lous, *Dawca*, tłum. P. Szymczak, Wydawnictwo Media Rodzina, Poznań 2003.
- McCoy Max, *Indiana Jones i kamień filozoficzny*, tłum. T. Cłapak, Amber, Warszawa 1999.
- Parandowski Jan, *Legends korynckie (mit o Syzyfie)*, [w:] *Mitologia. Wierzenia i podania Greków i Rzymian*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 1989, str. 152-154.

- Platon, *Jaskinia - Księga VII*, [w:] *Państwo*, przeł. W. Witwicki, Wydawnictwo Antyk, Warszawa 2006.
- Prus Bolesław, *Emancypantki*, [on-line:] www.wolnelektury.pl, stan z 17 kwietnia 2019.
- Prus Bolesław, *Lalka*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2017.
- Rowling Joanne Kathleen, *Harry Potter i Kamień Filozoficzny*, tłum. A. Polkowski, Wydawnictwo Media Rodzina, Poznań 2016.
- Salinger Jerome, *Buszujący w zbożu*, tłum. M. Słysz, Wydawnictwo Albatros, Warszawa 2012.
- Wiśniewski-Snerg Adam, *Według Łotra*, Wydawnictwo Rebis, Poznań 1997.
- *Dawca pamięci*, reż. Phillip Noyce, Kanada, RPA, USA, 2014.
- *Dżuma*, reż. Luis Puenzo, Argentyna, Francja, Wielka Brytania 1992.
- *Equilibrium*, reż. Kurt Wimmer, USA, 2002.
- *Harry Potter i Kamień Filozoficzny*, reż. Chris Columbus, USA, Wielka Brytania 2001.
- *Hobbit. Niezwykła podróż*, reż. Peter Jackson, Nowa Zelandia, USA 2012.
- *Indiana Jones i Królestwo Kryształowej Czaszki*, reż. Steven Spielberg, USA 2008.
- *Weronika postanawia umrzeć*, reż. Emily Young, USA 2009.